

POWIAT DZIAŁDOWSKI ZAPRASZA

BRICO MARCHÉ

Intermarché

WARMIŃSKO-MAZURSKI FUNDUSZ
"PORĘCZENIA KREDYTOWE"

GAZETA
DZIAŁDOWSKA

SPIS TREŚCI

2-7 Działdowo
8-10 Gmina Działdowo
11 Gmina Iłowo-Osada
12 Gmina Lidzbark
13 Gmina Płośnica
14-15 Gmina Rybno
16 Nadleśnictwo
Lidzbark

WYDAWCA

Edytor Sp. z o.o.
ul. Tracka 5
10-364 Olsztyn

REDAKCJA

„Gazeta Działdowska”
ul. Hallera 17
13-200 Działdowo
REKLAMA: 23 697 69 16

E-MAIL:

dzialdowo@gazetaolsztyn-
ska@pl

NAKŁAD:

2 000 egzemplarzy

REDAKTOR WYDANIA

Karol Wrombel

FOTO

Karol Wrombel
Aleksandra Nowacka
Anna Ławicka
Rajmund Szczepański
Archiwum UG Działdowo

PREZES

Jarosław Tokarczyk

PODZIĘKOWANIA

Serdecznie dziękujemy wszystkim urząd-
dom i instytucjom
oraz Panu Marianowi
Odachowskiemu za
pomoc w przygotowa-
niu niniejszego prze-
wodnika.

Redakcja „Gazety
Działdowskiej”

DZIAŁDOWO

Miasto zajmuje 11,47 km², liczy 21582 mieszkańców. W herbie znajduje się jego patronka św. Katarzyna Aleksandryjska z symbolami swojego męczeństwa (miecz i koło tortur) oraz tarczami rycerskimi w czerwono-białą szachownicę. Działdowo jest siedzibą władz powiatowych i miejskich. 14 sierpnia obchodzone są Urodziny Miasta.

Zamek w Działdowie
Fot. Karol Wrombel

Działdowo i okolice zamieszkiwali pruscy Sasiniowie. Pierwsza osada powstała prawdopodobnie w rejonie dzisiejszych ulic Strumykowej, Młyńskiej, Bielnikowej i Górnej, w pobliżu starego biegu Nidy. Z początkiem XIV wieku pojawili się tutaj Krzyżacy, którzy wzniesli strażnicę graniczną i rozpoczęli budowę zamku warownego. Wokół zamku rosła się osada, która otrzymała prawa miejskie 14.08.1344 r. od wielkiego mistrza Ludolfa Königa. Miasto nazwano Soldov – Soldovia, później pojawia się Działdof. W okresie wojny z zakonem miasto i zamek zostały zdobyte prawie bez walki przez oddziały Władysława Jagiełły 12 lipca 1410 r. Ponownie na krótko zdobywały je wojska polskie w 1411 i 1422. W czasie wojny 13-letniej Działdowo przystąpiło do Związku Pruskiego, ale po jej zakończeniu pozostało w rękach krzyżackich. W kolejnych zmaganiach 1520 r. miasto zostało zdobyte i spalone. Po sekularyzacji zakonu i złożeniu hołdu w 1525 r. Działdowo pozostało w Prusach Książę-

cych. Mocno ucierpiało w okresie „potopu” szwedzkiego, zwłaszcza w 1657 r. od najazdu oddziałów Gabriela Wojniłowicza. W 1656 r. przebywał na zamku król szwedzki Karol X Gustaw, tutaj przyjmował obce poselstwa. W XVII i XVIII wieku nastąpił ożywiony rozwój rzemiosła, wcześniej już osada słynęła z jarmarków bydła oraz targów ryb pochodzących z zasobnego stawu książęcego – zalewu zbudowanego przez krzyżaków w XV wieku. Od 1723 r. ist-

niały połączenia tzw. pocztą konnej polsko-litewskiej. W 1837 r. założono szpital miejski, a w 1848 straż pożarną. W II połowie XIX wieku pobudowano linie kolejowe: połączenia do Malborka i Mławy (1878), do Grudziądza (1887) i rok później do Olsztyna. Pod koniec wieku wybudowano kościół katolicki św. Wojciecha, sąd i więzienie, mleczarnię, rzeźnię, koszarę wojskową, a z początkiem XX w. szpital powiatowy, sieć kanalizacyjną, wodociągi, wieżę ciśnienia, gazownię,

szkołę podstawową, założono park miejski. W okresie I wojny światowej Działdowo było zajmowane przez wojska rosyjskie, bombardowane i ostrzeliwane. Uległo wtedy ogromnym zniszczeniom, ale jeszcze w czasie wojny rozpoczęto program odbudowy przy wsparciu rządu pruskiego oraz pomocy z Rzeszy – miasto bliźniacze Charlottenburg. Decyzją traktatu wersalskiego przyłączono do Polski 17 stycznia 1920 r. – oficjalne święto miejskie. W czasach II Rze-

czypospolitej było ośrodkiem polskości, który miał ułatwić repolonizację ludności w powiecie oraz oddziaływać na Mazurów zakordonowanych. 2 września 1939 r. do miasta wkroczyły wojska niemieckie. W dawnych koszarach powstał obóz: pierwotnie dla jeńców wojennych, następnie obóz zagłady. Po wkroczeniu wojsk radzieckich 18 stycznia 1945 r. nadal był wykorzystywany jako miejsce osadzania i straceń Polaków – obóz nakazowo-rozdzielczy NKWD. W okresie powojennym tzw. Polski Ludowej nastąpił znaczny rozwój ludnościowy, infrastruktury i gospodarczy miasta. Wyrosły nowe dzielnice – osiedla Książdowska, Ogródki, Nidzicka, Leśna. W rejonie ulicy Grunwaldzkiej powstała dzielnica przemysłowa, a na obrzeżu w Komornikach duże zakłady betonów. Większość z nich straciła rację bytu w okresie transformacji ustrojowej. Na ich gruzach powstały nowe, prężne firmy działające w warunkach gospodarki rynkowej (Heinzglas, Dekorglass, Primbud, Ciechbud, Vi GGA Mi, Makus, Walmar, ABP Computer).

Ratusz w Działdowie
Fot. Karol Wrombel

Kiedyś kasyno, teraz szkoła

Przy ul. Chopina za przystankami PKS znajduje się dawny budynek kasyna oficerskiego – obecnie Państwowa Szkoła Muzyczna im Arno Kanta. Niedaleko, na skrzyżowaniu z ul. Grunwaldzką, stoi pomnik ofiar faszyzmu (w 1935r odsłonięto tu pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego – zburzony w 1939 r.). Po drugiej stronie ulicy mamy gmach Zespołu Szkół (można w niej odwiedzić Izbę Pamięci) – najstarsza lewa część to przedwojenne gimnazjum oddane do użytku w 1935 r.

Obecna szkoła muzyczna Fot. Karol Wrombel

Pomnik ofiar faszyzmu Fot. Karol Wrombel

REKLAMA

Intermarché

zapraszamy
Działdowo
ul. L. Rydygiera 8

GODZINY OTWARCIA:
Poniedziałek - Sobota: 7:00 - 21:00
Niedziela: 10:00-19:00

108311dzzd-a-b-S

BRICO

MARCHÉ

tanie rozwiązanie na każde mieszkanie

Działdowo,
ul. Rydygiera 10,
godziny otwarcia:
pon - sob: 8⁰⁰ - 20⁰⁰
ndz: 10⁰⁰ - 18⁰⁰

109011dzzd-a-G

Koszary wojskowe

Ulicą Grunwaldzką dochodzimy do zespołu budynków dawnych koszar wojskowych. Po prawej i lewej stronie są domy mieszkalne (łącznie z Komendą Policji) kadry oficerskiej i podoficerskiej wybudowane przed I wojną światową. Same koszary powstały w 1886 r., stacjonował w nich najpierw 44, a następnie 59 Pułk Piechoty Obrony Krajowej. Po przejęciu Działdowa przez stronę polską stacjonował w nich III batalion 32 Pułku Piechoty z Modlina.

Koszary Fot. Karol Wrombel

W czasie okupacji Niemcy utworzyli w koszarach obóz, którego przeznaczenie zmieniało się (jeniecki, przejściowy, obóz pracy), ale w każdym czasie miał charakter obozu zagłady. Wobec braku kompletnych danych trudno określić liczbę jego więźniów oraz pomordowanych. Szacunki mówią o 20-30 tys. więźniów i od 10 do 12 tys. ofiar. Zygmunt Gertner w książce „Koszmar” określa ich liczbę odpowiednio na 50-60 tys. i 20-25 tys. tych, którzy stracili życie. Pamięci ofiar hitlerowskich poświęcono pomnik w koszarach na tyłach dawnej wartowni oraz tablice ufundowane przez NSZZ Solidarność biskupom płockim, którzy ponieśli tutaj męczeńską śmierć - Antoniemu Julianowi Nowowiejskiemu i Leonowi Wetmańskiemu, którzy zostali beatyfikowani przez papieża Jana Pawła II.

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓRNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt finansowany z przychodu uzyskanego z gospodarowania środkami pochodzącymi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013

PRZEDSIĘBIORCO,
CZY WIESZ, ŻE UBIEGAJĄC SIĘ O KREDYT INWESTYCYJNY
LUB GOTÓWKOWY MOŻESZ SKORZYSTAĆ
Z PORĘCZENIA KREDYTU NAWET DO 1 000 000 ZŁOTYCH

WARMIŃSKO-MAZURSKI FUNDUSZ „PORĘCZENIA KREDYTOWE”
SP. Z O.O. W DZIAŁDOWIE

13-200 Działdowo, ul. Wolności 4
Tel. 23 697 50 52 Fax 23 697 50 54
E-mail: sekretariat@poreczenia-kredytowe.info
www.poreczenia-kredytowe.info

WARMIŃSKO-MAZURSKI FUNDUSZ
„PORĘCZENIA KREDYTOWE”

Warmia i Mazury regionem zjednoczonej Europy

113811dzzd-A-S

Pomnik lotników

Drogą za komendą schodzimy w dół do ul. Męczenników (budowali ją więźniowie działdowskiego obozu), za którą obok salonu meblowego jest tzw. „pomnik lotników” – wybudowany na cześć dwóch pilotów wojskowych rosyjskiego i niemieckiego, którzy zestrzelili się wzajemnie w czasie I wojny światowej. „ Za życia wrogowie – w obliczu śmierci równi” – głosi napis na odnowionym monumencie.

Willa Frankenstein

Przy skrzyżowaniu ul. Jagiełły z ul. Hallera, po lewej widzimy willę Frankenstein – miejską rezydencję właścicieli majątku Księży Dwór. Przez długie lata mieścił się tutaj ośrodek zdrowia, a obecnie jest to własność Działdowskiej Agencji Rozwoju S.A.

Gimnazjum im. Króla Władysława Jagiełły

Idąc w stronę widocznych zakładów Heiņzglas i w prawo ulicą Karola Małka dochodzimy do głównej ulicy Władysława Jagiełły. Po prawej mijamy zabytkowy elewator zbożowy z początku XX w., a po lewej stronie ulicy zabytkowe kamienice z XIX i XX stulecia. Dochodzimy do okazałego budynku Gimnazjum nr 1 im. Króla Władysława Jagiełły w Działdowie – dawnej szkoły powszechnej - wzniesionego w 1911 r. Przed szkołą stoi pomnik króla Władysława Jagiełły odsłonięty w 1994 r., nawiązujący do tradycji przedwojennego pomnika z 1934 r. wzniesionego w 500 rocznicę śmierci króla, zburzonego przez Niemców w 1939 r.

Cmentarz i dzielnica przemysłowa

Widoczny w głębi ul. Grunwaldzkiej las kryje swoim cieniem cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej. Po obu stronach mamy stare i nowe zakłady przemysłowe, markety, hurtownie, zakłady usługowe, jest to dzielnica przemysłowa Działdowa.

REKLAMA

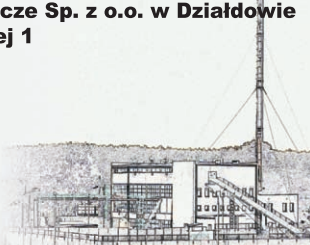
Przedsiębiorstwo Ciepłownicze Sp. z o.o. w Działdowie ul. Marii Zientary Malewskiej 1

Kotłownia Osiedlowa
ul. Męczenników 8, tel. 23 697-29-94

Ciepłownia Osiedlowa
ul. Nidzicka 19, tel. 23 697-49-75

Siedziba firmy
ul. Marii Zientary Malewskiej 1 "b",
tel. 23 697-44-45

Siedziba firmy
ul. Marii Zientary Malewskiej 1 "b",
fax 23 697-49-86

111411dzzd-a-J

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych Sp. z o.o.

OFERUJE:

- Budowa dróg, ulic, mostów i obiektów sportowych
- Usługi transportowe
- Usługi warsztatowe
- Produkcja i sprzedaż kruszyw drogowych
- Produkcja elementów prefabrykowanych
- Zimowe utrzymanie dróg i ulic

13-200 Działdowo
ul. Lidzbarska 31
tel. 23 697-22-30
fax 23 697-50-46

e-mail:
priddzialdowo@wp.pl

110611dzzd-a-F

SYSTEMY ALARMOWE

LESZEK WIOSEK
UL. MODRZEWIOWA 26

TEL. 23 697 98 00 KOM. 601 948 600

Zabezpieczenia
domów,
biur, sklepów

Telewizja przemysłowa, monitoring

Zabezpieczenia samochodów:

- alarmy
- centralne zamki
- blokady skrzyni biegów
- automatyczne włączniki świateł

108111dzzd-a-S

RESTAURACJA lemon tree

— obsługa imprez okolicznościowych, wesela, komunie i inne
— dania na wynos z dowozem do klienta
— catering

tel. 505 075 616
Działdowo ul. Jagiełły 17

107911dzzd-a-W

LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

SEKRETARIAT, INFORMACJE, ZAPISY

Działdowo, ul. Kościuszki 7
tel. 23 684 13 46

- Liceum Ogólnokształcące (3 lata po SP i GIM)
- Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące (2 lata po ZSZ)

Zaświadczenia do ZUS

114411dzzd-a-F

SPRZEDAŻ NOWYCH MIESZKAŃ!

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE „CIECHBUD” SP. Z O.O.
UL. HALLERA 32, DZIAŁDOWO

TELEFON: 23 697 2565

114011dzzd-a-F

EKONOMIZER

PRZEDSIĘBIORSTWO OBSŁUGI ROLNICTWA SP. Z O.O.

Produkcja	Usługi:
1. wyroby stalowe dla przemysłu okrętowego (przepusty, tuleje, przejścia, uchwyty, króćce, prefabrykacja fundamentów stalowych do zamocowań na statkach itp.)	1. toczenie
2. ogrodzenia i bramy	2. frezowanie
3. imadła stalowe	3. spawanie aluminium i stali nierdzewnej
4. pojemniki druciane	4. palenie blach plazmą i gazem
	5. naprawa sprzętu budowlanego
	6. naprawa sprzętu rolniczego.

13-230 Lidzbark
ul. Jeleńska 38
tel./fax 23 696 13 08
fax 23 696 35 20
tel.kom. 668 012 112

110511dzzd-a-S

PIZZERIA EL-TORRO

23 697 97 90

Działdowo, ul. Nidzicka 10

109911dzzd-a-G

Niegdyś hotel, dziś dom kultury

Miejski Dom Kultury Fot. Karol Wrombel

Idąc wzdłuż ul. Jagiełły (w stronę ratusza), mijamy willę Frankenstein i po prawej stronie widzimy dawny hotel i restaurację Künela (obecnie Dom Kultury i kino „Apollo”), a za ul. Pocztową zabytkowe kamieniczki po obu stronach. Zwraca uwagę piękna czerwona kamieniczka z 1908 r. kupca E. Sonnera, w okresie międzywojennym Augustyna Kiwickiego działacza plebiscytowego, który musiał uchodzić z Prus w obawie przed prześladowaniami. Obok parterowy budynek, w którym znajdował się pierwszy szpital miejski św. Łazarza.

REKLAMA

Wzdłuż ulicy Jagiełły

Obok szkoły znajduje się budynek sądu i na jego zapleczu więzienie zbudowane w latach 1875 – 1877. Nieco dalej po lewej stronie ulicy znajduje się budynek dawnej willi mecenasa Jana Wyrwicza, w której w okresie okupacji mieściła się siedziba gestapo – „Pod czarną chorągwią”, o czym informuje tablica oraz kwiaty i znicze. Po wojnie funkcjonował tu żłobek, a obecnie ośrodek pomocy społecznej (MOPS). Zaraz za nim zobaczymy nowy kościół Zbawiciela należący do parafii ewangelicko - augsburskiej. Przed II wojną Mazurski Dom Ludowy, internat dla młodzieży oraz siedziba muzeum mazurskiego otwartego w 1927 r. staraniem Emilii Sukertowej-Biedrawiny.

Budynek sądu
Fot. Karol WrombelSiedziba Miejskiego Ośrodka
Pomocy Społecznej. Fot. Karol Wrombel

REKLAMA

RODZINNE GOSPODARSTWO RYBACKIE OSSOWSKICH

Koszelewy 114, 13-206 Płońsk
ZAPRASZA
NA ŁOWISKA WĘDKARSKIE
tel. 23 676-58-27,
605-099-070, 604-647-164

www.ryby-koszelewy.xxl.pl

114611dzzd-a-J

ZAKŁAD PRZETWÓRSTWA MIĘSNEGO *Jerzy Malinowski* 13-220 Rybno tel. 23 696 60 60

Serdecznie zaprasza do sklepów firmowych

Rybno, ul. Wyzwolenia 66 b, Działdowo: ul. Pocztowa 6, ul. Norwida 2, ul. Leśna 11, Iława, ul. Grunwaldzka 9/2a, Dąbrówno, ul. Kościuszki 10, Ostróda, ul. Czarneckiego 31, Lubawa, ul. Rynek 1, Żuromin, ul. Lidzbarska 22, Lidzbark, ul. Zieluńska 1, Iłowo, ul. Wyzwolenia 7, Nowe Miasto Lubawskie, ul. 3 Maja 38, Płońsk, ul. Dworcowa 86

110711dzzd-a-W

market BUDOWLANY KAMIX DZIAŁDOWO KISINY 124 (obok stacji benzynowej)

tel. 23/697-22-54 kom. 507-140-204 andrzej.kamix@wp.pl www.andrzejkamix.pl

godziny otwarcia: pn.-pt. 7.00-17.00, sob. 7.00-13.00

DZIAŁ SANITARNY tel./fax. 23 697-82-34 kom. 500-006-197

DZIAŁ BUDOWLANY tel./fax 23 697-22-54 kom. 507-140-204

112311dzzd-b-F

Hurtownia stali Arja Sp.c
Przedsiębiorstwo - Produkcyjno-Usługowo -Handlowe A. i P. Łada
13-200 Działdowo, ul. Lidzbarska 13
tel./fax 23 697 32-03

detale kowalstwa artystycznego

- groty
- tralki
- rozety
- koszyki

OFERUJEMY:

- kształtowniki
- profile zamknięte - szeroki asortyment
- dwuteowniki (tregle)
- materiały budowlane (lepek, papa)
- blachy czarne gr. od 1 mm do 100 mm
- stal żebrzana i gładka

113311dzzd-a-J

TRANSPO Góralscy kom. 607-806-996 607-914-867

Działdowo (DROGA W KIERUNKU RUDOLFOWA)

OFERUJĄ

- ~ sprzedaż węgla kamiennego i brunatnego
- ~ sprzedaż stali
- ~ sprzedaż wapna wapienno-magnezowego
- ~ skup złomu

111111dzzd-a-W

Firma Remontowo - Budowlana JAR - BUD

Elewacje
Docieplenia
Kompleksowe wykańczanie wnętrz

tel. 606 423 297
e-mail: jarbud@onet.eu

109211dzzd-a-J

ZGLICZYŃSCY

ZAKŁAD BETONIARSKI
13-200 Działdowo,
ul. Grunwaldzka 52
tel./fax 23/ 697 78 77,
502 564 045

- Sprzedaż materiałów budowlanych
- beton towarowy
- bloczek fundamentowy
- beton komórkowy, cement, wapno
- Sprzedaż kostki brukowej "BUSZREM"
- Kompleksowe układanie kostki brukowej

114211dzzd-a-W

Działdowski rynek i ratusz

W miejscu dzisiejszego skrzyżowania ul. Jagiełły z ul. Słowackiego – biegła granica średniowiecznego Działdowa – mury miejskie wraz ze stojącą nieco ukośnie bramą dąbrowską zwaną także niemiecką. Wkraczamy na centralny plac miasta (Pl. Mickiewicza) – dawniej Markt. Ratusz powstał prawdopodobnie w XIV – XV w. Wielokrotnie był niszczone i palony. W obecnym kształcie odbudowany po wielkim pożarze w 1794 r., ale w 1914 r. zniszczeniu uległ dach. Odbudowany w 1915 r. i odrestaurowany w 1922. Dawniej mieściły się w nim kramy, sukiennice, odwach, więzienie, piwnice i remiza strażacka. Był też siedzibą magistratu, dziś mieści się tutaj USC, Biuro Dowodów i Ewidencji Ludności, Straż Miejska oraz biura Rady Miasta. Z zegarowej wieży codziennie w południe odtwarzany jest hejnał miejski. Nad wejściem widoczny herb miasta z jego patronką św. Katarzyną.

Fot. Karol Wrombel

Kościół Podwyższenia Krzyża Św.

Jeśli z rynku kierujemy się w stronę widocznej wieży kościoła, wejdziemy na Plac Józefa Biedrawy (pierwszy dyrektor seminarium). W budynku po lewej (dzisiejszy Urząd Skarbowy z pamiątkową tablicą) mieściło się założone w 1921 r. Seminarium Nauczycielskie. Po drugiej stronie kościół Podwyższenia Krzyża Świętego. Zbudowany w XIV w. służył także celom obronnym – wieża kościelna stanowiła basztę w murach miejskich. Odbudowywany po kolejnych pożarach ostateczny kształt przyjął w 1854 r. Zniszczony w czasie I wojny światowej, odbudowywany w latach 1927-30. Służył ewangelikom od czasów sekularyzacji do 1972 r., kiedy odstąpiono go miastu. W 1981 r. kościół przekazano parafii katolickiej.

Fot. Aleksandra Nowacka

Urokliwe kamieniczki

Rynek w Działdowie

Fot. Karol Wrombel

Przy rynku mieści się wiele zabytkowych kamieniczek z XIX i XX w. Niektóre zniszczone w 1914 r. zostały odbudowane z zachowaniem wymogów konserwatorskich i średniowiecznego układu starego miasta. Zwraca uwagę apteka „Pod Orłem” – naprzeciw wejścia do ratusza, tzw. brama mazurska oraz hotel „Wkra” – dawniej „Appolt”, a następnie „Masovia”.

XIV-wieczny zamek

Zamek budowano w latach 1344-1391, a po kolejnych najazdach i wojnach był odbudowywany i rozbudowany np. w XVI wieku zyskał wygląd renesansowy. Makietą zamku w stylu renesansowym znajduje się w sali konferencyjnej Urzędu Miasta, a w piwnicy baszty przybramnej wystawa obrazująca jego historię, badania archeologiczne i dzieje odbudowy. Po upadku zakonu zamek stracił znaczenie warowni obronnej i był siedzibą starosty. Tutaj przyjmo-

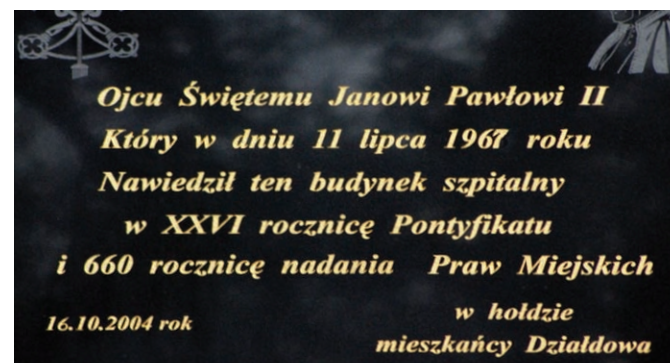
wał obce poselstwa król szwedzki Karol X Gustaw w 1656 r. Wykorzystywano go także jako magazyny zbożowe i solny oraz dla potrzeb gminy ewangelickiej. Przed 1939 r., w czasie okupacji i później prowadzono wokół zamku prace archeologiczne, a od 1974 r. prace konserwatorskie, głównie w zachodnim skrzydle. Obecnie mieści się w nim Urząd Miasta, natomiast główne skrzydło tzw. Duży Dom czeka na zagospodarowanie.

Fot. Karol Wrombel

Pamiątka wizyty Jana Pawła II

Na prawo od wejścia do dawnego szpitala zobaczmy tablicę upamiętniającą pobyt Karola Wojtyły w Działdowie. Papież odwiedził tu rannego w katastrofie kolejowej przyjaciela Mariana Jaworskiego, obecnie metropolitę lwowskiego.

Park Honorowych Dawców Krwi

Dawny „Medyk” Fot. Karol Wrombel

Za dawnym szpitalem, zwanym dziś „medykiem” jest park miejski Honorowych Dawców Krwi - miejsce zabaw i festynów pod gołym niebem. W jego centrum znajduje się dąb szypułkowy o wysokości 26 m i obwodzie 397 cm. Za parkiem Plac Arcybiskupa Juliana Antoniego Nowowiejskiego i kościół św. Wojciecha.

Wieża ciśnień i dawna gazownia

Idąc ul. Konopnickiej udajemy się w prawo. Po lewej stronie zabytkowy budynek Straży Granicznej, a na wzgórzu wieża ciśnień z okresu 1910-12. Po uzgodnieniu z obecnym właścicielem istnieje możliwość jej zwiedzenia. Dochodzimy do ulicy Hallera – na wprost stacja uzdatniania wody – skręcamy w lewo i dochodzimy do budynku dawnej gazowni z 1902 r. czynnej do 1974 r., kiedy miasto zostało zaopatrzone w gaz ziemny. Obecnie mieści się tutaj hotel i restauracja „Varia”.

Wieża ciśnień Fot. Karol Wrombel

Kościół św. Wojciecha

Kościół św. Wojciecha Fot. Karol Wrombel

Pierwotny kościół drewniany usytuowany poprzecznie powstał w II poł. XIX w. Obecny zbudowano w latach 1896-97, a konsekracja nastąpiła w 1900 r. W kościele zobaczymy szereg tablic poświęconych księżom i mieszkańcom Działdowa poległym w obozie, proboszczowi działdowskiej parafii, żołnierzom Armii Krajowej. Za kościołem przy ul. Nidzickiej znajduje się zabytkowa parafia oraz cmentarz parafialny, a na nim wiele pomników przeszłości i mogił obrońców ojczyzny.

Rybacówki i dawny szpital

Kierując się z ul. Wolność w górę dawnym osiedlem Kolonia – po prawej stronie zobaczymy parterowy zabytkowy budynek tzw. „rybacówki” – pozostałość po 17 domkach no-

wych osadników z połowy XIX w. Dalej budynek dawnego szpitala powiatowego z 1910r., na drugim piętrze dobrze zachowany kolorowy witraż z wizerunkiem św. Katarzyny.

Najstarsza część miasta

Wychodząc z rynku ulicą Bielniową w dół, możemy pospacerować równoległymi do siebie uliczkami Młyńską, Piwną i Strumykową. To najstarsza część miasta – pierwotnie osada rybacka w pobliżu dawnego biegu rzeki Nidy – Dział-

dówki. Tutaj można jeszcze podziwiać ostatnie bruki, zabytkowe kamieniczki z ciekawymi wykuszami na poziomie pierwszego piętra. Obok młyna z 1907 r. wkraczamy na ulicę Wolność – dawniej Wola (Freihait) - osiedle rzemieślników

pracujących na potrzeby zamku. Po lewej stronie mijamy przedzamcze, gdzie Krzyżacy mieli swoje młyny, browar, folusz, ogrody. Dochodzimy do ulicy Męczenników. Tutaj znajdowała się kolejna brama zwana polską.

GMINA DZIAŁDOWO

Wiele osób szuka spokojnych i cichych miejsc na spędzenie urlopu. Tereny Gminy Działdowo są idealne do aktywnego spędzenia lata w pięknej okolicy, bez pośpiechu, kolejek i zgiełku. Można u nas pooglądać ciekawe zabytki, pojeździć na rowerze po lesie malinowskim jak również poopalać się nad jeziorem w Grzybinach czy w Jankowicach, połowić ryby w stawach w Mosznicy lub w jednej z rzek. W czasie wakacji organizowanych jest wiele ciekawych imprez można obejrzeć plenerowych między innymi konkurs powożenia zaprzęgami konnymi czy konkurs skoków konnych organizowany, co roku na gminnym boisku przy lesie malinowskim.

Działdówka Fot. Archiwum UG

Zawody w powożeniu zaprzęgów konnych w Malinowie
Fot. Karol Wrombel (2)

Konkurs skoków przez przeszkody w Malinowie

Grzybiny

Jeziorko w Grzybinach Fot. Archiwum UG

Tutejszy majątek w XVII i XVIII wieku był w posiadaniu rodziny von Gersdorf, potem przeszedł w ręce rodu Hellów. Przedwojenny właściciel dóbr zaprzyjaźniony był z marszałkiem Hindenburgiem, który często tu gościł. Czasy te pamiętają budynki gorzelni i szkoły oraz piękny park. Dziś również warto zawitać do Grzybin - dawne wyrobiska pozostałe po działającej tu kopalni piasku zostały zalane i zarybione. Tradycją stały się już organizowane co roku, na jeziorze w Grzybinach zawody wędkarskie.

Myśłeta

W 1887 roku w majątku w Myśłętach wzniesiono okazały pałac w stylu neo-renesansu holenderskiego, a obok niego urządzono wielki romantyczny park w stylu angielskim. Poza pałacem zachowały się także liczne budynki gospodarcze z przełomu XIX i XX wieku.

Pałac w Myśłętach
Fot. Archiwum UG

CIEKAWOSTKA

30 lipca 1919 roku odbyła się w Myśłętach konferencja polsko-niemiecka. Wzięli w niej udział: ze strony polskiej Rady Ludowej na powiat nidzicki – Tadeusz Bogdański, G. Działowski i Leon Wojnowski, a ze strony Niemieckiego Związku dla Działdowa i okolicy – ks. J. Stock z Białut i właściciel ziemski W. Graffstein z Gardyn. Omawiano w jaki sposób przeprowadzić przejście Dział-

dowszczyzny, aby odbyło się to bez większych wstrząsów. Po decyzjach, które zapadły w Wersalu, w Działdowie rozpoczęto przygotowania do przejścia terenów przyznanych Polsce przez polską administrację. Postanowienia te wchodziły w życie 10 stycznia 1920 roku. Przygotowaniami polskimi kierował Polska Rada Ludowa z Tadeuszem Bogdańskim z Myśłąt na czele.

Komorniki — ofiarom nazizmu

Pomnik ofiar nazizmu Fot. Archiwum UG

W lesie na wzgórzu koło Komornik, podczas II wojny światowej odbywały się masowe egzekucje więźniów działdowskiego obozu. Na miejscu straceń znajduje się dziś cmentarz i pomnik ofiar nazizmu, autorstwa artysty Ryszarda Wachowskiego. Pomnik przedstawia olbrzymią dłoń wyciągniętą ku niebu, jakby w ostatnim, pośmiertnym wezwaniu.

Malinowo (Amalieuchof)

Początki miejscowości sięgają 1853 roku, kiedy to rozparcelowano tereny należące do miasta Działdowo i utworzono majątek Malinowo. Założycielem i pierwszym właścicielem Malinowa był poczmistrz działdowski Minde. W 1920 roku wieś została włączona do Polski i znalazła się w obrębie powiatu działdowskiego. Granicę z Prusami Wschodnimi zabezpieczał wtedy posterunek graniczny zlokalizowany właśnie w Malinowie.

Szkoła w Malinowie

Fot. Karol Wrombel

W 1926 roku w Malinowie z inicjatywy Emilii Sukertowej - Biedrawiny zaczęto organizować kursy dla dziewcząt mazurskich, których celem było kształcenie dziewcząt na gospodynie domowe. W 1928 roku Ministerstwo Rolnictwa mianowało Reginę Bujakową kierowniczką i organizatorką Państwowej Żeńskiej Szkoły Rolniczej w Malinowie. W październiku oddano do użytku nowy budynek szkoły. Do szkoły przyjmowano dziewczęta, które ukończyły 16-ty rok życia i 4 klasy szkoły powszechnej. W 1933 roku w Malinowie działał Pomorski Zwią-

zek Osadników Rolnych. W czasie II wojny światowej w budynku szkoły działał początkowo szpital polowy, a potem szkoła dla niemieckich rolników ze wschodu.

W 1950 roku władze oświatowe przejęły budynek szkolny i w latach 1950-1955 organizowano w nim kursy i szkolenia specjalistyczne dla rolnictwa m.in. uczyli się tu byli pracownicy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego po jego likwidacji. W 1959 roku szkole przywrócono jej przedwojenny charakter, organizując Roczną Szkołę Rolniczo-Gospodarczą dla dziewcząt.

Wieża Bismarcka

Wieżę wzniesiono przed pierwszą wojną światową na zalesionym wzgórzu przy drodze koło Malinowa według projektu architekta Kähma z 1915 roku miała ona zostać przekształcona na obelisk w hołdzie poległym w pierwszej wojnie światowej.

Dawniej wzgórze nosiło nazwę Fuchsberg – Lisia Góra, Polacy zwą ją Łysą Górą. Do początku lat dwudziestych XX wieku, kiedy to Działdowo znalazło się w granicach Polski, wieża nie została przebudowana. Ludność niemiecka, która pozostała w Działdowie, nazwała ją wieżą Bismarcka. Jeszcze pod koniec lat trzydziestych spotykała się pod nią młodzież Hitlerjugend uprawiająca zabawy na świeżym powietrzu.

Budowla została nieco zmieniona w latach 1923 – 1937 między innymi przez polski napis „Nie rzucim ziemi skąd nasz ród”. Powszechnie nazywano ją Wieżą Wolności.

Fot. Karol Wrombel

CIEKAWOSTKA

Orlik krzykliwy (Aquila pomarina), gatunek z rodziny jastrzębiowatych, podrodziny orłów, o długości ciała ok. 65 cm. i rozpiętości skrzydła ok. 160 cm. Charakteryzuje się szarobrzowym upierzeniem, z głową jaśniejszą od reszty ciała. Zamieszkuje tereny lasów, bagien i jezior; żywi się drobnymi kręgowcami naziemnymi - głównie płazami i gadami. Gnieździ się zazwyczaj na drzewach iglastych, przy pniu. Wyprowadza jeden lęg w roku, składając 2 białawe jaja pokryte brązowymi plamami, które wysiaduje 40 dni. Pisklętami opiekują się oboje rodzice przez 55 dni w gnieździe i 25 dni poza nim. Występuje we wschodniej i południowej Europie, w Azji Mniejszej i w Indiach. W Polsce gatunek ten był dawniej pospolity i liczny, obecnie bardzo nielicznie lęgowy, głównie na północy i wschodzie kraju. Jest ptakiem chronionym, pod ochroną też są jego stanowiska.

Ruszkowo

Przy wjeździe do wsi od strony Uzdowa stoją zabudowania majątku. Najstarszym z nich jest dwór z początku XIX wieku rozbudowany ok. 100 lat później. Dwór otacza park z ponad stuletnim starodrzewem. Okazale wyglądają również zabudowania folwarczne. Na jednym z budynków zachował się zabytkowy żuraw (dźwig). W centrum wsi stoi kościół z początku XX wieku wzniesiony na miejscu poprzedniego. We wnętrzu można zobaczyć zabytkowe wyposażenie, w tym manierystyczny ołtarz z XVII wieku. W miejscowości zachowało się też kilka przedwojennych budynków m.in. szkoła i świetlica. Przy drodze wojewódzkiej z Działdowa do Rychnowa stoi budynek służący w okresie międzywojennym niemieckiej straży granicznej. Po wojnie działała w nim znana w całej okolicy restauracja. Dziś budynek jest własnością prywatną. Kilkaset metrów dalej przebiega obecna granica powiatu działdowskiego.

Kościół pw. św. Józefa w Ruszkowie
Fot. Fot. Archiwum UG

Dwór z początku XIX wieku Fot. Fot. Archiwum UG

Uzdowo

Pierwotna nazwa miejscowości brzmiała prawdopodobnie Ujazdowo. W potocznym obiegu pozostawała bardzo krótko, ponieważ została zastąpiona jej obecną nazwą. Od 1260 r. wieś należała do Krzyżaków, którzy to w XVI wieku wybudowali kościół katolicki. Po sekularyzacji Prus, kościół został przejęty przez luteranów. W 1599 r. świątynia w Uzdowie została wyposażona w dzwon, odlany w Gdańsku przez Gerda Bennigka, który władze niemieckie zarekwirowany w czasie I wojny światowej. W 2 poł. XVII wieku do świątyni sprowadzono nowy ołtarz, który zachowany był w stylu barokowym i wedle miejscowego zwyczaju, połączony z amboną. Na przełomie XIX i XX wieku kościół przeszedł remont. W trakcie I wojny światowej świątynia została uszkodzona, jednak po zakończeniu działań wojennych na tym terenie kościół ponownie odbudowano. Przy północnej stronie świątyni umieszczono zakrystię, natomiast od strony południa stanęła niewielka kruchta. Wzniesiono czterokondygnacyjną wieżę, wmurowaną w zachodnią ścianę kościoła. Drzwi do kościoła są dwuskrzydłowe z przeszklonym nadprożem. Sklepienie wewnątrz kościoła wyłożone jest drewnem. Chór obudowany został drewnianą balustradą, wsparty na czterech słupach. Stolarka okienna również drewniana, ostrołukowa. Dach na nawie siodłowy, kryty dachówką ceramiczną holenderką. Wieża natomiast wyłożona jest dachówką karpiówką. Po zakończeniu wojny, katolicy mieszkający w Uzdowie, należeli do parafii w Koszelewach. Od 1945 roku, kościół ewangelicki niszczył i dwa lata później, zdewastowany trafił w ręce katolików z parafii Turzy Wielkiej. Podczas remontu posadzki, odkryto pod nią ludzkie szczątki.

Kościół filarny pw. św. Michała Archanioła
w Uzdowie Fot. Fot. Archiwum UG

Pomnik Grunwaldzki

W roku 1931 w centrum wsi wzniesiono pierwszy na Mazurach pomnik grunwaldzki. Monument wysadzili Niemcy w pierwszych dniach II wojny światowej. W roku 2006 dokonano uroczystego odsłonięcia kopii pomnika. Obok niego leżą pozostałości przedwojennej budowli. W karczmie, która stała nieopodal pomnika miał w roku 1806 nocować sam cesarz Napoleon.

Pomnik Grunwaldzki
w Uzdowie Fot. Archiwum UG

Turza Wielka

Wzmianki o istnieniu miejscowości sięgają 1502 roku. Używano wówczas określeń: Turza oraz Thurza. Miejscowość leżała kiedyś nad jeziorem Turskim, stąd wziął się pomysł na nazwanie miejscowości. Wieś została założona przez Rycerzy Zakonnych, po zawarciu z Litwinami pokoju w 1379 r. Zachowało się w niej kilka interesujących obiektów. Zabytkowy budynek stacji kolejowej pochodzi z lat 1909-10, czyli z okresu budowy linii kolejowej do Samborowa (Ostródy), która oddzielała się tu od trasy Warszawa - Gdańsk. W bardzo dobrym stanie, poza budynkiem dworca z magazynem, zachowały się dom dla pracowników kolei i jedna nastawnia. We wsi znajduje się też kościół z 1924 r. wzniesiony z inicjatywy ówczesnego właściciela majątku Aleksandra Kamińskiego.

Fot. Anna Ławicka (2)

REKLAMA

TEMPO
MISTRZ TECHNIKI MONTAŻU

OKNA • DRZWI • ROLETY
BRAMY – GARAŻOWE
SZAFY WNEKOWE • MOSKITIERY

ul. Hallera 26
Działdowo
tel. 23 697 30 82

...doskonały wybór

projektowanie pomiar montaż system ratalny

112611dzzd-a-J

tartak PŁOŚNICA

TARTAK "PŁOŚNICA"
ul. Dworcowa 86
13-206 Płośnica

tel. kom. 608-677-518,
tel./fax/ (23) 696-86-22
e-mail: biuro@tartakploznica.pl
www.tartakploznica.pl

PRODUKUJEMY:

- Więźbę dachową (murlaty, krokwie itp.)
- Deski obciove i szalunkowe
- Łaty, belki, krawędziaki
- Tarcicę iglastą (obryznaną, nieobryznaną)
- Palety przemysłowe

OFERUJEMY USŁUGI:

- Transportu • Impregnacji zanurzeniowej
- Usługowe przecieranie drewna

112111dzzd-a-J

psb PROREMBUD
POLSKIE SKŁADY BUDOWLANE

Materiały budowlane
i wykończeniowe
U nas kupujesz u nas zyskujesz

DZIAŁDOWO
ul. M. Skłodowskiej-Curie 26
poniedziałek-piątek 7-17, Sobota 8-14
tel. 23 697 79 00
502 504 589
www.prorembud.com.pl
prorembud@grupapsb.com.pl

113011dzzd-a-J

GMINA IŁOWO-OSADA

Iłowo-Osada to gmina wiejska położona w województwie warmińsko-mazurskim, na terenie Zielonych Płuc Polski. Ponad połowę jej powierzchni stanowi Zieluńsko-Rzęgowski Obszar Chronionego Krajobrazu z rezerwatem leśnym „Góra Dębowa” i rezerwatem torfowiskowo-ornitologicznym „Świńskie Bagno”. Tereny te są atrakcyjne krajobrazowo i turystycznie. Parowóz jest symbolem Iłowa jako osady kolejarskiej.

Obóz przejściowy w Iłowie

Podczas okupacji hitlerowskiej w miejscowości Iłowo istniał obóz przejściowy dla przymusowych robotników wywożonych do Niemiec. Na jego terenie wydzielono obóz dla dzieci więźniów obozów i robotnic przymusowo zatrudnionych w Prusach Wschodnich pochodzenia polskiego, fran-

cuskiego, litewskiego, rosyjskiego, ukraińskiego i białoruskiego. Przebywało w nim nawet do 2 tys. dzieci w wieku od kilku miesięcy do 5 lat. Panowała tam wysoka śmiertelność. Dzieci uznane za „rasowo wartościowe” wywożono do zakładów wychowawczych w Niemczech i oddawano

Fot. Karol Wrombel

niemieckim rodzinom.

Na iłowskim cmentarzu znajduje się pomnik i mogiła żołnierzy Wojska Polskiego poległych w czasie bitwy pod

Mławą we wrześniu 1939 r. Jest tu również zbiorowy grób mieszkańców Iłowa, zamordowanych przez Niemców w czasie II wojny światowej.

Lokomotywa Ty45 — symbol Iłowa jako osady kolejarskiej Fot. Karol Wrombel

Kościół w Białutach

Ruiny kościoła ewangelickiego z 1904

Fot. Aleksandra Nowacka

Przy wjeździe do wsi stoją nieużywany kościół ewangelicki i dawna pastorówka z 1904 roku, wzniesione przy wsparciu funduszu utworzonego dla uczczenia

200-rocznicy koronacji Fryderyka I. Na wieży kościelnej zachowała się do dziś kamienna tablica upamiętniająca to wydarzenie. Kościół wzniesiono w stylu neogotyckim z czerwonej cegły,

ściany częściowo otynkowane. Niestety, budynki pozbawione opieki popadają w ruinę.

Kościół katolicki wzniesiono w 1884 roku na miejscu poprzedniego drewniane-

Kamienna tablica upamiętniająca 200-rocznicę koronacji Fryderyka I

Fot. Aleksandra Nowacka

go. Jest to również budowla z czerwonej cegły, w stylu neogotyckim z 1911; jednak dużo skromniejsza od kościoła ewangelickiego. We wnętrzu zachowało się wyposażenie z epoki. Obok świątyni znajdują się również zabytkowe zabudowania proboszcza.

Pomnik w lasach białuckich

Godnym uwagi jest pomnik w lasach białuckich - cmentarz z okresu II wojny światowej, gdzie w latach 1941-45 hitlerowcy rozstrzelali i pochowali ok. 12 000 Polaków i Żydów, więźniów przejściowego obozu w Działdowie. Oprócz wielu więźniów politycznych zamordowano tu także 58 księży z diecezji płockiej. W celu zamaskowania zbrodni Niemcy na świeżych grobach sadzili świerki. Na pomniku wyrzeźbionym przez Bolesława Wolskiego widnieje napis: „Ofiarom hitlerowskich zbrodni w hołdzie, społeczeństwo Warmii i Mazur w X rocznicę wyzwolenia”. Natomiast na cmentarzu

Fot. Aleksandra Nowacka

we wsi Białuty znajduje się mogiła 12 żołnierzy WP broniących pozycji mławskiej w pierwszych dniach września 1939 r. oraz pomnik upamiętniający to zajście.

Rezerwat przyrody

Świńskie Bagno to rezerwat torfoeiskowy w Gminie Iłowo. Ma powierzchnię 16,10

ha i jest położony w leśnictwie Białuty. Głównym przedmiotem ochrony są ekosys-

temy torfowiskowe i leśne. Na terenie leśnictwa znajduje się też rezerwat Góra

Dębowa, w którym objęto ochroną starodrzew mies-

REKLAMA

ABP COMPUTER

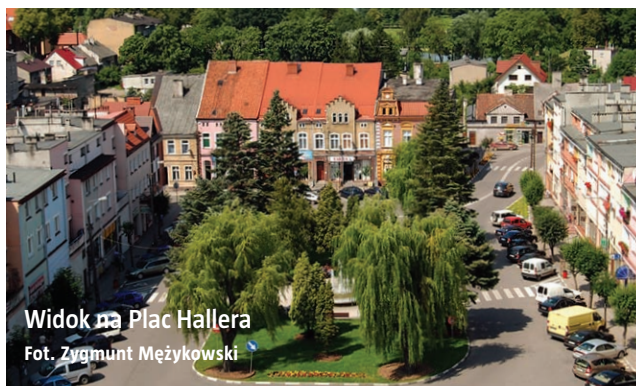
ul. Pocztowa 13
13-200 Działdowo
(23) 697 22 87
sklep@abp.pl

Siedziba Firmy
ul. Tuwima 8
13-200 Działdowo
(0) 801 003 079
(0) 23 697 98 89
abp@abp.pl

Punkty sprzedaży
ul. Wetmańskiego 59
09-300 Żuromin
(23) 657 00 86
zuromin@abp.pl

106811dzd-a -F

LIDZBARK

Widok na Plac Hallera
Fot. Zygmunt Mężykowski

To niewielkie, będące południową bramą Mazur, przyciąga pięknym krajobrazu, czystym powietrzem i gościnnością mieszkańców. Przez miasto przepływa rzeka Wel - bardzo popularna wśród amatorów spływów kajakowych. Jej meandry wielokrotnie były tematem i natchnieniem plenerów malarskich. Na niewielkim odcinku Wel posiada górski charakter, co spowodowało pojawienie się unikalnych gatunków fauny i flory. Podobnie jak rzeka Wel, również liczne jeziora wokół Lidzbarka są niewątpliwą atrakcją dla wędkarzy. Często trafiają się rekordowe okazy okoni, amurów i szczupaków.

Plac Hallera - fontanna nocą
Fot. Zygmunt Mężykowski

Zabytki

- Kościół rzymskokatolicki pw. św. Wojciecha z 1752 r. (przy ulicy Kościelnej),
- Figurka św. Jana Nepomucena nad rzeką Wel z 1802 r. (przy ulicy Stare Miasto),
- Kościół ewangelicko - augsburski z 1829 r. wraz z domem kancelaryjnym z tego samego okresu (ul. Górka),
- Gotycka baszta zamkowa z XVI w., w której odkryto resztki polichromii – siedziba Biblioteki Miejskiej (ul. Zamkowa),
 - Magazyny zbożowe z końca XIX w. (ul. Piaski),
- Budynek Szkoły Podstawowej nr 1 (ul. Działdowska), Urzędu Miasta (ul. Sądowa 21), dworca kolejowego (ul. Główny Dworzec), kamieniczki secesyjne z przełomu XIX i XX w. (Plac Hallera),
 - Dwie wieże wodociągowe z 1909 r. (ul. Główny Dworzec i Brzozowa).

A t r a k c j e t u r y s t y c z n e

Fot. Karol Wrombel

Fot. Archiwum UG Lidzbark

Położenie Lidzbarka na terenie dwóch parków krajobrazowych, Welskiego oraz Górznieńsko-Lidzbarskiego, gwarantuje zdrowe powietrze i nieskazitelną przyrodę. Na amatorów wycieczek pieszych i rowerowych czekają wiodące przez rezerwat ścieżki dydaktyczne. Dodatkowe atrakcje to spływy kajakowe, jazda konna, wypożyczalnia sprzętu sportowego i liczne kąpieliska. Wszystkim turystom Lidzbark oferuje czyste powietrze i wodę, kontakt z naturą, piękne krajobrazy, ale również aktywny, i przede wszystkim udany wypoczynek. Gmina Lidzbark dysponuje dobrą bazą noclegową i gastronomiczną, zarówno w ośrodkach czasowych jak i też w gospodarstwach agroturystycznych.

R E Z E R W A T P R Z Y R O D Y J A R B R Y N I C Y

Leśny rezerwat przyrody położony na terenie Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego. Wiek drzewostanu wynosi ok. 140-160 lat. Jest to miejsce lęgowe bociana czarnego, zimorodka i pluszcza. Fot. Aleksandra Nowacka

GMINA PŁOŚNICA

Gmina Płośnica położona jest w południowo - zachodnim krańcu województwa warmińsko-mazurskiego. Znaczną część powierzchni gminy zajmują lasy. Kompleksy leśne na północnym zachodzie wraz z zadrzewieniami i użytkami zielonymi stanowią część i otulinę Welskiego i Górzniensko - Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego, natomiast południowa i zachodnia część gminy łączy się z obszarem chronionego krajobrazu. Tereny te oferują urokliwe, spokojne zakątki, obfitość zwierzyny i runa leśnego, niewielkie zaś zaludnienie dodatkowo podkreśla walory turystyczno-poznawcze tych obszarów.

Wiatrak w Jabłonowie

Fot. Rajmund Szczepański

We wsi Jabłonowo, znajduje się stary, drewniany wiatrak. Został on pobudowany przed 1920 rokiem przez Jana Kamińskiego. Wiatrak posiada mechanizm pozwalający obracać całość budowli - dostosowując w ten sposób ustawienie płaszczyzny ramion napędzających młyn do kierunku wiejącego wiatru. Drewniana konstrukcja budowli o wysokości ponad 15 m nie poddaje się niszczeniu działaniu czasu. Kamienne koła miały zboże na młękę do 1946 roku, kiedy to duże podatki nałożone na tę działalność zmusiły Jana Kamińskiego do wyrejestrowania młyna.

Kościół św. Mikołaja w Wielkim Łęcku

Fot. Rajmund Szczepański

Pierwszy kościół w Wielkim

Łęcku został zbudowany jeszcze w czasach krzyżackich. W czasie reformacji dziedzic Wielkiego Łęcka przeszedł na protestantyzm i kościół został przekazany ewangelikom. Katolicy odzyskali świątynię w XII w. W 1904 r. dobra w Wielkim Łęcku zostały przejęte z rządu pruski, który objął patronat nad kościołem. W tym samym roku oceniono, że dotychczas istniejący drewniany kościół grozi zawaleniem. Pertraktacje z rządem doprowadziły wreszcie do rozpoczęcia w 1914 r. budowy nowej murowanej świątyni, którą ukończono w 1918 r.

Pałac w Gródkach

Fot. Rajmund Szczepański

Pałac zbudowano w latach 1905-1908 przez rodzinę Bodienów - dalekich potomków wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego Michała Kuchmeister von Stenrberga. Ostatnią dziedziczką niemiecką Gródek, była córka Augusta Bodiena, żona niemieckiego feldmarszałka von Bocka. W okresie międzywojennym posiadłość Gródki została opuszczona przez Niemców.

Dostał ją za swe zasługi jeden z kolegów Józefa Piłsudskiego, obszarnik polski Rajmund Stodolski. Zniknął on wraz z rozpoczęciem wojny w 1939 r. Po wojnie, dokładnie 1 września 1946 roku, w pałacu została otwarta Jednoroczna Żeńska Szkoła Rolniczo - Gospodarcza. Obecnie budynek pałacu należy do Zespołu Szkół w Gródkach.

Pałac w Turzy Małej

Fot. Rajmund Szczepański

Pałac stanowi zabytek z końca XIX w.. Wybudował go właściciel majątku - Friedrich von Kownatzki. Zaprojektowany w stylu renesansu północnego, łączy w sobie elementy stylów architektury angielskiej, francuskiej i zmodernizowanego neogotyku. Pałac otoczony był niedużym parkiem z sadzawkami. W 1905 r. majątek (zabudowania gospodarskie wraz z pałacem) został sprzedany Alredowi Oehlikowi pochodzącemu z prus zachodnich. Od 1919 roku nowym dziedzicem został syn Herbert. W 1945 roku pałac przeszedł w ręce skarbu państwa.

Kościół w Płośnie

Fot. Karol Wrombel

Powstał za czasów krzyżackich w 1404 r. Kościół był dwa razy przebudowywany - w 1729 i 1854 r.. W 1914 na skutek uderzenia pioruna, uległa spłonięciu drewniana część wieży z dzwonnicy, która została odbudowana w 1918 r. Pod posadzką kościoła znajdują się cztery murowane krypty, będące grobowcami właścicieli Gródek. W kościele na uwagę zasługuje zabytkowy prospekt organowy neogotycki wykonany w pracowni G. Gehlhara w Królewcu oraz dwa dzwony.

Kościół w Przełęku

Fot. Rajmund Szczepański

W XV wieku z fundacji ówczesnych dziedziców wzniesiono w Przełęku pierwszy kościół filialny

świętych Piotra i Pawła. W XVI wieku wrócił on we władanie katolików. Podczas wojen szwedzkich został zrujnowany i wkrótce potem odbudowany. Jako filia parafii w Wielkim Łęcku, kościół ten przetrwał do ostatniej dekady XIX w. W latach 1899 - 1901 zbudowano w Przełęku nową neogotycką, murowaną z cegły świątynię Przemienienia Pańskiego. Fundatorem drugiego kościoła był dziedzic wsi Przełęk - Rymer, ewangelik, który władał tą miejscowością do 1913 r.

Kościół w Niechłonie

Fot. Rajmund Szczepański

Kościół Wszystkich Świętych w Niechłonie. Pierwszy kościół zbudowano prawdopodobnie już pod koniec XV w. Uległ on spaleniowi w 1583 r. Obecny ko-

ściół wznosił wojewoda mazowiecki K. Rudziński w 1757.

Cmentarz wojenny

Fot. Karol Wrombel

Przy drodze leśnej z Płośnie do Gralewa, tuż za mostkiem na rzece Płońniczance, w okolicy nieistniejącego już, zniszczonego w 1945 roku majątku Domajewo (także Dunajewo) położony jest cmentarz wojenny z 1914 roku o powierzchni 0,37 ha. Mogiły żołnierzy poległych w I wojnie światowej otoczone są starym lasem. Do dziś zachowała się większość oryginalnych betonowych nagrobków, które niestety pozbawione są obecnie tabliczek. Według źródeł niemieckich na cmentarzu w Domajewie pochowano 32 żołnierzy niemieckich (w tym 4 nieznanymi) poległych 28 sierpnia 1914 r. i 370 żołnierzy rosyjskich.

REKLAMA

Urząd Gminy w Płośnie
Ul. Dworcowa 52,
13-206 Płośnica

tel. (23) 696 80 08, fax (23) 696 80 05
e-mail: urząd@plosnica.pl

www.plosnica.pl

GMINA RYBNO

Tereny Gminy Rybno są bardzo urozmaicone i bardzo atrakcyjne pod względem przyrodniczo-krajobrazowym. Czyste powietrze, rozległe kompleksy leśne, znaczna liczba jezior rynnowych połączonych rzeką Wel stanowią o dużych walorach turystyczno-przyrodniczych gminy. Certyfikatem nieskażonej przyrody oraz walorów przyrodniczych i krajobrazowych terenu gminy jest utworzony Zarządzeniem Wojewody w 1995 r. Welski Park Krajobrazowy z rezerwatami przyrody obejmujący swym zasięgiem 58 proc. obszaru gminy. Na terenie gminy coraz szybciej rozwija się turystyka, bardzo dobrze prosperują gospodarstwa agroturystyczne i tworzą się nowe. Cały obszar Gminy Rybno znajduje się na terenie Zielonych Płuc Polski. Ponadto na jej terenie znajduje się bogata flora i fauna. Dlatego też Gmina Rybno jest jedną z najbardziej atrakcyjnych turystycznie gmin na terenie powiatu działdowskiego.

A t r a k c j e t u r y s t y c z n e

Kajakiem po rzece Wel

Na terenie Gminy Rybno miejsca noclegowe dostępne są w ośrodkach wycieczkowych nad jeziorami Hartowiec i Zarybinek, w gospodarstwach agroturystycznych i na polach namiotowych. Dodatkowymi atrakcjami turystycznymi na terenie gminy są szlaki turystyczne: ścieżka rowerowa wokół Jeziora Rumian, spływ kajakowy rzeką Wel.

Wakacyjne imprezy

W wakacje organizowane są imprezy cykliczne, takie jak zlot motocyklistów i starych zabytkowych samochodów nad jeziorem Zarybinek w Rybnie. Organizowane są też liczne imprezy w plenerze - ogniska, wraz z oprawą gastronomiczno-muzyczną. W sierpniu Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Rybno organizuje festyn letni na stadionie sportowym przy hali sportowej w Rybnie.

Zlot motocyklistów i starych samochodów
Fot. Aleksandra Nowacka

Welski Park Krajobrazowy

Najbardziej wartościową przyrodniczo, południowo-zachodnią część Gminy Rybno objęta jest ochroną w formie Welskiego Parku Krajobrazowego. Są to głównie tereny leśne urozmaicone kompleksami zmeliorowanych torfowisk niskich i jeziorami. Strefa ochronna w postaci otuliny Parku ciągnie się pętlą: Rybno - Rumian - Truszczyń - Jeglia - Gronowo - Ząpy Jeglijskie - Stacja PKP Rybno - Rybno. Dodać należy, iż poza Par-

kiem Krajobrazowym istnieją również rezerваты przyrody oraz pomnik przyrody. Teren gminy w całości położony jest w dorzeczu rzeki Wel, w obrębie zlewni poje-

ziernej. Rzeką główną jest Wel, który wpływa na teren gminy od strony wschodniej i przepływając przez kilka jezior wypływa w części południowo - zachodniej.

REKLAMA

Urząd Gminy Rybno
ul. Lubawska 15, 13-220 Rybno
tel. 023-696-60-55, fax: 023-696-68-11

www.gminarybno.pl

Urząd Gminy Rybno jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 - 16:00

Ścieżka rowerowa wokół jeziora Rumian

Trasa ścieżki turystycznej „Wokół jeziora Rumian” w całości leży w obrębie Welskiego Parku Krajobrazowego (WPK) na terenie gminy Rybno. WPK utworzony został w 1995 r. Powierzchnia WPK wynosi ponad 24 tys. ha. Punktem wyjściowym trasy będzie parking położony w centrum Rybna tuż obok komisariatu policji. W Rybnie kierujemy się w stronę Lubawy mijając po lewej stronie Dom Strażaka oraz Urząd Gminy. Jedziemy w kierunku przystanku nr 1. Rzeźba terenu jest urozmaicona, powstała w następstwie działalności lądolodu i wód lodowcowych podczas ostatniego zlodowacenia. Po przejechaniu około 3 km dojeżdżamy do Rumiana.

Przystanek nr 1.

Rumian leży w północno-wschodniej części gminy. Został utworzony na ziemiach należących do biskupa chełmińskiego. Do 1566 roku nosił nazw Romna. Początkowo istniała tu kaplica, a później drewniany kościół i założono parafię.

W 1713 roku wzniesiono nowy ko-

ściół, który spełnia swoją funkcję do dnia dzisiejszego i stanowi bardzo wartościowy zabytek. Aby dojść do przystanku nr 2. musimy cofnąć się do skrzyżowania z drogą prowadzącą w kierunku Dąbrówna. Po drodze mijamy nieczynny już młyn. Po prawej stronie na wzniesieniu znajduje się miejscowa Szkoła Podstawowa otoczona prawie 100 letnimi świerkami. Skręcając w kierunku Dąbrówna wjeżdżamy na betonowy most przez rzekę Ru-

mian nazywaną Strugą Rumiańską. Nasz przystanek znajduje się w miejscu, z którego widok rozciąga się na całą pradolinę rzeki Rumian. Aby dojechać do przystanku nr 2 musimy zjechać z drogi asfaltowej w prawo tuż za gospodarstwem. Chwilę potem dojeżdżamy do przystanku nr 2.

Przystanek nr 2.

Z punktu obserwacyjnego widać doskonale rozległe i prawie płaskie dno pradoliny. Fauna i flora są tu bardzo rozbudowane. Mijając do-
linę rzeki Rumian po prawej stronie przemieszczamy się

drogą żwirową w kierunku kompleksu leśnego. Po prawej stronie mijamy „ambonę”. Po lewej stronie w oddali w lekkim zagłębieniu widać zagrody wsi Naguszewo. Nieco wyżej zabudowania wsi Groszki. Po pokonaniu ok. 200 m mamy po lewej stronie pole uprawiane przez myśliwych, a po prawej duży paśnik dla leśnej zwierzyny. Schodzimy krawędzią jednego z licznych wąwozów lodowcowych. Po pokonaniu około 100 m dochodzimy do kolejnego przystanku.

Przystanek nr 3.

Znajdujemy się na półwyspie wrzynającym się w jezioro. Z półwyspu mamy fantastyczny widok na ujście

rzeki Rumian z jednej strony, a z drugiej na jezioro i jego wschodni brzeg. Jezioro Rumian jest typowym jeziorem rynnowym położonym 152 mn.p.m. Wracamy dukiem leśnym do drogi biegnącej wzdłuż linii lasu. Po powrocie na poprzednią drogę jedziemy wzdłuż linii lasu ok. 1,5 km zgodnie ze znajdującym się oznakowaniem. Warto wspiąć się na wzniesienie obok chaty pokrytej strzechą. Chata ta znajduje się na samym szczycie wysokiego zbocza oddzielona wąwozem od bardzo nowoczesnego zabudowania rekreacyjnego. Obok chaty znajduje się przystanek nr 4, który jest miejscem do obserwacji. Po krótkim odpoczynku schodzimy nad brzeg jeziora i wzdłuż linii brzegowej przechodzimy do kolejnego przystanku.

Przystanek nr 4.

Trasa wiedzie równolegle do jeziora

samym jego brzegiem. Po drodze znajduje się kilka miejsc, gdzie można się wykąpać. Jednak radzilibyśmy dotrzeć do ośrodka wypożyczkowego.

Przystanek nr 5.

Na terenie ośrodka znajduje się sklep spożywczy, wypożyczalnia sprzętu wodnego, kąpielisko. Jest możliwość skorzystania z sanitariatów i bieżącej wody. Ruszamy w dalszą drogę. Droga wiedzie nas przez Nową Wieś, która z miejscowości typowo rolniczej przekształciła się w miejscowość letniskową. Przemieszczamy się w kierunku Szczuplin. Dojeżdżamy do skrzyżowania z drogą w kierunku Tuczek i Dąbrówna. Skręcamy w prawo po przejechaniu ok. 50 m dojeżdżamy do ruin kościoła. Przejedźmy przez betonowy most i skręcamy z drogi asfaltowej w kierunku jeziora. Droga, na którą wjechaliśmy prowadzi do końca trasy.

Jezioro Rumian
Fot. Karol Wrombel

Fot. asz

NADLEŚNICTWO LIDZBARK

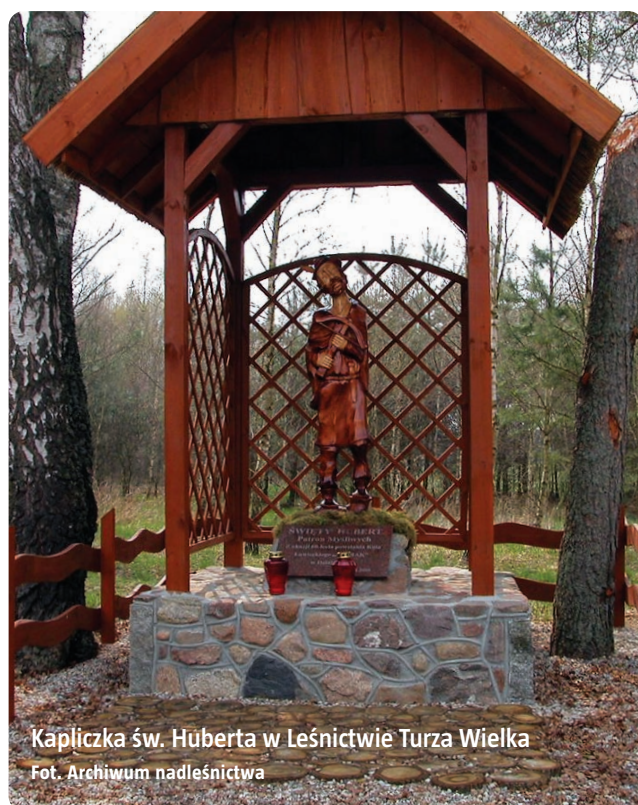
Nadleśnictwo Lidzbark jest jednym z nadleśnictw położonych w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Zostało utworzone jako Nadleśnictwo Królewskie w 1894 roku. Obecnie zajmuje powierzchnię około 1050 km², z czego lasy stanowią 25,5 tys. ha. Podstawową zasadą współczesnej gospodarki leśnej jest trwałe zachowanie wielofunkcyjnego charakteru lasów. Rozwój cywilizacyjny społeczeństwa powoduje rosnące zapotrzebowanie na świadczenie przez lasy na rzecz społeczeństwa licznych funkcji pozaprodukcyjnych, w tym ekologicznych, rekreacyjnych i zdrowotnych. Stąd też w Nadleśnictwie Lidzbark realizacja wielofunkcyjnej roli lasu w środowisku znajduje swój wyraz szczególnie w priorytetowym rozwoju bazy turystyczno-wypoczynkowej zarówno dla ludności miejscowej, jak i dla przyjezdnych.

Rezerваты i pomniki przyrody

Na terenie Nadleśnictwa udostępniono do zwiedzania 4 rezerваты przyrody (Jar Brynicy, Piekietko, Ostrów Tarczyński i Klonowo), a także drzewostany wchodzące w skład dwóch parków krajobrazowych. Dużą popularnością cieszą się też oko-

lice Jeziora Lidzbarskiego, Kiepińskiego oraz Jeziora Piaseczno i Rumian.

W lasach Nadleśnictwa można zobaczyć także liczne pomniki przyrody, jakimi są 32 drzewa, 2 głazy narzutowe oraz 2 aleje drzew pomnikowych.

Kapliczka św. Huberta w Leśnictwie Turza Wielka
Fot. Archiwum nadleśnictwa

Kurhany w Gródkach

Kurhany
Fot. Karol Wrombel

Dla miłośników historii i archeologii Nadleśnictwo Lidzbark oferuje dodatkową atrakcję, którą stanowią cztery kurhany zachodnio-

bałtyjskie znajdujące się w leśnictwie Gródki, pochodzące z 550 r. p.n.e. usypiane nad grobami zmarłych przez plemiona Bałtów.

Muzeum Leśne przy siedzibie Nadleśnictwa Lidzbark
Fot. Archiwum nadleśnictwa

Leśna ścieżka przyrodnicza i inne atrakcje

Nadleśnictwo Lidzbark szczególnie zaprasza na leśną ścieżkę przyrodniczą znajdującą się przy siedzibie Nadleśnictwa. Ich tematyka zapoznaje zwiedzających ze zrównoważoną gospodarką leśną, funkcjami lasu, działaniami i pracą leśników. Dodatkowo Nadleśnictwo udostępnia turystom muzeum leśne, które można samodzielnie zwiedzać we wszyst-

kie dni robocze od 7 do 15. Ponadto Nadleśnictwo na terenie swoich lasów posiada szereg szlaków rowerowych, które biegną po malowniczych i ciekawych przyrodniczo drzewostanach.

Serdecznie zapraszamy do zapoznania się z naszą szczegółową ofertą turystyczno-rekreacyjną na stronie www.olsztyn.lasy.gov.pl/lidzbark

Wejście na Leśną Ścieżkę Dydaktyczną
Fot. Archiwum nadleśnictwa

REKLAMA

BIURO USŁUG TURYSTYCZNYCH VOYAGE
13-200 Działdowo, pl. Mickiewicza 39
tel. (23) 697 35 52

109411dzzd-a -S

Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej

Działdowo ul. Hallera 32, tel. 23 697-22-01, 697-25-60

ZAKRES USŁUG:

- dostawa wody i odbiór ścieków
- zarządzanie nieruchomościami
- wywóz nieczystości stałych i płynnych
- wykonywanie przyłączy wodociągowo-kanalizacyjnych
- dbałość o czystość ulic

112811dzzd-a b-S